

KATERN BIJ HET TIC KONTAKTBLAD

BOUWKUNDIG ERFGOED EN TOERISME IN CULTUREEL PERSPECTIEF

Sinds zijn ontstaan in 1983 heeft het programma Erfgoed van de Koning Boudewijnstichting reeds aandacht gehad voor de beleving van onze monumenten door het publiek. De door het programma georganiseerde monumentenwandelingen en -rondleidingen leidden tot heel wat expertise, die vanaf 1989 kon worden aangewend ervan op degelijke wijze over?'. Vandaar het primordiaal belang dat wordt gehecht aan het beheer en het beleven van het erfgoed. Voor sommige monumenten kan het volstaan de gevel tot zijn recht te laten komen in de ruimtelijke omgeving. Voor de meeste zal een gedegen beheers- en ontsluitingsplan noodzakelijk zijn, met de nadruk op cultuurbehoud, cultuurontwikkeling en cultuurbeleving.

Erfgoed en toerisme hebben vele raakvlakken, maar ze bevinden zich ook in een spanningsveld. Dit spanningsveld heeft fundamenteel te maken met het 'consumeren van erfgoed', in het bijzonder het willekeurig belasten van de monumenten met ongelimiteerde aantallen bezoekers, zonder echte aandacht voor de inhoudelijke en omgevingswaarden die juist het doel van een bezoek zouden moeten zijn.

Die waarden vooropstellen houdt een benadering in vanuit een cultureel perspectief, een benadering die de cultuur beleidsmatig en inhoudelijk betreft bij erfgoed en toerisme. Slechts vanuit dat perspectief kan een adequate ontsluitingsstrategie worden uitgewerkt die het erfgoed opvat als het resultaat en tegelijk als een im-

puls van culturele ontwikkeling, die de erfgoedsector beschouwt als cultuurdrager en de toeristische sector als cultuurspreider. In dat perspectief kunnen beide ongetwijfeld hetzelfde streven huldigen: een kwaliteitsvol erfgoedtoerisme.

In het belang van het erfgoed én van het toerisme heeft het programma Bouwkundig Erfgoed de jongste jaren verscheidene onderzoeken en reflecties georganiseerd rond deze problematiek. In samenwerking met het Vlaams Commissariaat-Generaal voor Toerisme en de beleidsverantwoordelijken voor de monumentenzorg en de musea richtte de Koning Boudewijnstichting hier toe in 1992 een begeleidingscomité op, dat het spanningsveld tussen de zorg voor het erfgoed en

het toeristisch management intussen heeft verkend.

Nu is de tijd gekomen om dit overleg te verruimen tot zoveel mogelijk betrokkenen. Vandaar deze studiedag, het eerste initiatief op dit vlak dat in Vlaanderen wordt georganiseerd, en een belangrijke stap naar een toekomstgerichte en kwaliteitsvolle aanpak van het erfgoed-toerisme en de culturele recreatie.

TIC

**STUDIEDAG-VRIJDAG
10 FEBRUARI 1995**

PROGRAMMA

Het voorzitterschap van de studiedag wordt waargenomen door prof. Urbain Claeys, Vlaamscommissaris-generaal voor Toerisme en prof. Modest Goossens, voorzitter van het begeleidingscomité 'Bouwkundig Erfgoed en Toerisme'

09.30u
Onthaal en koffie in het 'Kafee' van de Vooruit

10.00u
Verwelkoming in de Theaterzaal
Inleiding
Prof. Modest Goossens
10.10u
Restauratie en beheer van het Kunstencentrum Vooruit
Eric Temmerman, directeur

10.30u
Erfgoed, toerisme en cultuur: bouwstenen voor een duurzame relatie
Dirk Yzewijn, assistent bij het Studiediecentrum voor Economisch en Sociaal Onderzoek, UFSIA
10.50u
Koffiepauze

11.20u
De beleving van de Openbare Monumentendag.
Culturele motieven bij dag-uitstappen.
Onderzoeksbevindingen
Rik De Keyser, adjunct-directeur Westvlaams Economisch Studiebureau (WES)
11.40u
Transcendental Toerisme
Tast de toeristische blik de structuur van de monumenten aan?
Lieven De Caeter, essayist

12.00u
Lunch in de 'Balzaal'

13.00u
Ontsluiting en beheer in de praktijk
Rondleiding in en om het Kunstencentrum Vooruit

14.00u
Ontsluiting van bouwkundig erfgoed en historische sites.
Een bijdrage tot behoud
C. Guido De Dijn, voorzitter ICOMOS Vlaanderen, opdracht-houder Monumentenzorg bij de provincie Limburg

14.20u
Panelgesprek: imagovorming en cultuurbeleving t.o.v. het publiek en de media

Moderator Peter Verlinden, journalist
15.20u : **Vragenronde**

16.00u
Lancering van de campagne 'Bouwkundig Erfgoed en Toerisme in Cultureel Perspectief'
Tinne Vandensande, opdracht-houder bij de Koning Boudewijnstichting

16.20u
Besluit
Prof. Urbain Claeys

16.30u Receptie in de Majolicazaal en Wintertuin

PLAATS

De studiedag vindt plaats in het **KUNSTENCENTRUM VOORUIT, THEATERZAAL** Sint-Pietersnieuwstraat 23 9000 Gent tel. 09/225 56 43

INSCHRIJVING

De inschrijving wordt pas definitief na storting van 1.250 F. en inschrijving vóór 6 februari e.k.
Alle inlichtingen:
Koning Boudewijnstichting
Programma
Bouwkundig Erfgoed
Brederodestraat 21
1000 Brussel
tel. : 02/511 18 40
fax : 02/512 00 35

OFOBIE

Guido Deseyn
voorzitter OFOBIE

De Gentse **Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel** (VIAT vzw), aangesloten bij **OFOBIE**, was dit jaar geselecteerd als gastvrouw voor de tweejaarlijkse Provinciale contactnamiddag welke plaatsvond in het nieuw ontvangstgebouw van het Gents Museum voor Industriële Archeologie en Textiel (MIAT) op zaterdag 10 december II. In het kader van de fraai gerestaureerde katoenfabriek, lag het thema **HERBESTEMMING INDUSTRIEEL BOUWKUNDIG ERFGOED** voor de hand.

De spits van deze gesmaakte contactnamiddag werd afgebeten door lic. René De Herdt, diensthoofd van MIAT met de voorstelling van het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel, uitgebouwd in de voormalige katoenspinnerij De Smet-Guéquier. Drs. Hildebrand P.C. de

Boer, projectcoördinator van het Nederlands Projectbureau Industrieel Erfgoed, het PIE, besprak vervolgens de doelstellingen en eerste realisaties van deze instelling.

Daarna volgde de vergelijking van hergebruik van het bouwkundig erfgoed van de katoennijverheid in de regio Lille-Roubaix-Tourcoing en in de regio Gent door arch. Guido Deseyn, voorzitter OFOBIE.

Lic. Patrick Viaene, secretaris TICCIH-Belgium had het over de reconversie van het industrieel erfgoed op macroschaal aan de hand van het voorbeeld van IBA-Ruhrgebied en last but not least had lic. Bert Van Doorslaer, verantwoordelijke Bureau voor Industrieel Erfgoed van het PCCE (Provinciaal Centrum Cultureel Erfgoed Limburg) het over het mijnpatrimonium en de reconversie van de Limburgse mijnstreek.

Arch. Guido Deseyn, voorzitter van OFOBIE spreekt voor een uitermate geïnteresseerd publiek (links)

(foto Josiane Kisteman, MIAT)

Drs. Hildebrand P.C. de Boer, projectcoördinator van het Nederlands Projectbureau Industrieel Erfgoed, het PIE (onder)

(foto Josiane Kisteman, MIAT)

De tweejaarlijkse contactnamiddagen van OFOBIE, de Oostvlaamse Federatie voor Oudheidkundig Bodemonderzoek en Industrieel Erfgoed, zijn zo stilaan uitgegroeid tot een *must* voor al wie in onze provincie begaan is met het archeologisch patrimonium, of dit nu het bodemarchief betreft, de stadsarcheologie of ons industrieel verleden.

De Oostvlaamse boegbeelden van OFOBIE: de Gentse Vereniging voor Stadsarcheologie (GVSA), de Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek van Oost-Vlaanderen (VOBOV) en de Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel (VIAT) legden in de voorbije jaren een merkwaardige vruchtbare activiteit aan de dag.

Niet in het minste door op wetenschappelijk niveau uitgegeven, rijk geïllustreerde tijdschriften, die tot in het buitenland zowel door specialisten als sympathisanten worden gewaardeerd.

Tevens staan deze verenigingen voortdurend op de bres tegen het van diverse zijden in vraag stellen van het belang van het wetenschappelijk onderzoek naar ons verleden en vooral hun impact op de besluitvorming.

De stadsarcheologische diensten weten welke voortdurende strijd er achter de schermen moet worden gevoerd in verband met hun voortbestaan en de aanvaardings- als gelijkwaardige gespreks-

partner door andere belanghebbenden o.a. in de bouwsector.

De vorige informatieve OFOBIE-namiddag behandelde in dit verband de toekomstgerichte krachtlijnen voor de bescherming van ons archeologisch patrimonium, dit in het licht van het nieuwe decreet.

Ook het behoud van ons industrieel erfgoed kent, sinds de zeventiger jaren gevoerde sensibilisering, dezelfde tegenwind.

Het onvoorwaardelijk toekennen van slopingsvergunningen voor belangrijke historische nijverheidscomplexen zonder raadpleging van experts en bijgevolg het mislopen van de kans op een voorafgaandelijk wetenschappelijk onderzoek, is één handicap. Selectieve sloop, behoud en reconversie wordt zelfs niet eens ernstig in overweging genomen. Om over een verantwoorde restauratie maar te zwijgen.

Projecten die gedeeltelijk hergebruik van industriële gebouwen overwegen, zoals dit het geval is voor de voormalige katoenspinnerijen *De Gandt - Vanderschueren* naast de Minard-schouwburg, of *De Hemptinne* en *Florida* aan het Rabot, ondervinden merkwaardig veel tegenwind en liggen maandenlang stil.

Daarnaast zijn er de op het eerste gezicht tegen het behoud van ons industrieel erfgoed te interpreteren nieuwe wetten en reglementeringen betreffende

milieuzorg en de langdurige leegstand van industriële gebouwen. Sanering van verlaten bedrijven en bijhorende terreinen -lees: afbreken en afgraven- is de nieuwe trend.

Zo werd recent te Drogen bij Gent een industrieel-archeologisch belangrijk verpigmentenbedrijf ontmanteld.

Of nog: is op het terrein van *Air Liquide* te Langerbrugge aan het kanaal naar Terneuzen, waar onlangs Vlaanderen's eerste installatie voor het aanmaken van stikstof bestaande uit o.a. 5 reusachtige compressoren, samen met een bureelgebouw van de bekende Brusselse Interbellum-architect Stephane Jansinski, tot puin en oud ijzer herleid.

Twee sprekende voorbeelden uit vele.

Hier komt het behoud van ons industrieel erfgoed in conflict met de ecologie.

Het kind dreigt met het badwater te worden weggegooid.

Dat het anders kan, bewijst de bescherming en het behoud van de creosoteer-inrichting voor houten telefoonpalen van de RTT, nochtans temidden van vrijgekomen industrieterreinen in de Oostendse haven.

Zo ook zal na een geslaagde restauratie, stoommachiniekamer, ketelhuis en monumentale vierkante schoorsteen van de voormalige katoenspinnerij *Van Acker* aan het Gents Prinsenhof, een herbestemming krijgen als stedelijk wijkcentrum Rabot.

De opmaak van het restauratiedossier en het toezicht op de werkzaamheden gebeurde hier evenwel onder toezicht van de Technische Dienst Monumentenzorg van de Stad Gent zelf. In belangrijke 19e eeuwse nijverheidscentra van onze provincie: Gent, Aalst, Oudenaarde, Ronse, Lokeren of Eeklo, zetten recent in schrikwekkend tempo soms belangrijke firma's hun bedrijvigheid stop. Dikwijls perfect als bv. bedrijventra voor KMO's herbruikbare fabrieksgebouwen worden bedreigd. Dergelijke complexen bepalen

nochtans de herkenbaarheid van onze steden, net zoals kerken, stadhuisen of kastelen dit doen. Het verdwijnen ervan veroorzaakt dikwijls bij de stadsbewoner een gevoel van ontheemding, een verlies van de vertrouwde woon- en werkomgeving.

Het meest frappante voorbeeld is het in voorbije decennia verdwijnen van een aantal belangrijke Gentse textielbedrijven, o.a. door de afbouw van het UCO-imperium, wat het afstoten en in de meeste gevallen het slopen van de eertijds reusachtige katoenbedrijven inhield.

Het veilig-stellen van ons industrieel roerend en onroerend erfgoed vereist dus dringend een ingrijpende mentaliteits- en beleidswijziging.

Eens te meer is het de overheid die het voortouw moet nemen: voor de, als monument op de voorontwerplijst van de voorbescherming in aanmerking komende gebouwen geplaatste, voormalige katoenfabriek van de *Filature Nouvelle Orléans* aan de Nieuwe Vaart te Gent bestaan plannen om deze te restaureren en er een imposant gemeenschappelijk Rijks- en Stadsarchief uit te bouwen.

Het ontberen van een gefundeerde kennis van omvang en waarde van het resterend industrieel erfgoed vormt een ernstige handicap. Spoedinventarissen werden reeds door een aantal Vlaamse verenigingen opgestart, doch blijven spijtig genoeg onvolledig en onafgewerkt, of beperken zich tot deelaspecten van het industrieel erfgoed in het Vlaams gewest.

Zelfs voor een belangrijke centrum zoals Gent ontbreekt tot op heden elke systematische en wetenschappelijk opgezette inventaris die het uitzonderlijk rijke industrieel verleden van dit 'Manchester van het Vasteland' tot onderwerp heeft.

Daarom is in 1993 door de Cultuurdienst van de Stad Gent aan een medewerker van het MIAT de opdracht gegeven een dergelijke grondige inventaris op te maken die als standaardwerk zal kunnen fungeren voor toekomstige beleidsbeslissingen en als informatiebron voor bedrijven.